

Oos Gebrook

Heemkundevereniging Hoensbroek

Jaargang 4 nr. 2 - juli 2011

Oos Gebrook

Een uitgave van de Heemkundevereniging Hoensbroek.
Jaargang 4 nummer 2 - juli 2011

Redactie:

Jan Bus
Hein Giesen
Bernard Grothues

Jo Hermanns
Wim Kortekaas
Math Mertens

Ingezonden artikelen:

Rein van Lieshout
Leo Meevers Scholte

Tekeningen:

René Fijten

Acquisitie en advertenties:

Jan Bus
Hein Giesen

Secretariaat:

Klinkertstraat 19,
6433 PA Hoensbroek, tel: 045-5217721
E-mail: secretaris@heemkundehoensbroek.nl

Verenigingslokaal:

Schuinstraat 2a 6432CM Hoensbroek

Bank: ING 3280562 t.n.v. Heemkundevereniging Hoensbroek

Website: www.heemkundehoensbroek.nl

Losse nummers € 2.00

Inhoudsopgave

❖ Van de redactie	4
❖ De jaarvergadering	5
❖ Historisch land en water van kasteel Hoensbroek	6
❖ Bioscopen in Hoensbroek (7)	8
❖ Beken en waterlossingen in Hoensbroek.	15
❖ REINTJE	21
❖ Openbaar kunstbezit in Hoensbroek (3)	22
❖ Waar komt die straatnaam vandaan (3)	25
❖ Opsporing verzocht	27
❖ De Hoofdstraat in de vijftiger jaren	28
❖ Gietijzeren kruisen bij de grote Sint Jan	35
❖ D'r Waterpool	36
❖ Mededelingen	41

W. Mengelers – Auto elektra

Burg. Slanghenstraat 11
6433 AR Hoensbroek
Tel. 045- 5217777

Peter Wind - papier/kantoorvakhandel

Akerstraat Noord 288
6431 HW Hoensbroek
Tel. 045 - 523 07 48

Van de redactie

Op dinsdag 29 juni jl. hebben we de laatste hand gelegd aan de samenstelling van het nummer, dat u nu in handen hebt. Ook nu was het weer een hele klus om zoveel mogelijk van de beschikbare kopij een mooie plek te geven binnen de in totaal 44 pagina's, die ons ter beschikking staan. En ook nu is ons dat weer niet helemaal gelukt.

We treuren daar

écht niet over, want we zijn al volop met het volgende nummer bezig. Maar wat staat er nu allemaal wél in? Tijdens de jaarvergadering ontstond er wat verwarring over de juiste benaming van de beken, die door en langs Hoensbroek stromen. Een tweetal leden heeft daarover het een en ander uitgezocht en opgeschreven, waarmee alle misverstanden opgelost zouden moeten zijn.

Na zijn wandeling door de Hoofdstraat in de jaren vijftig eindigt Hein Giesen in deze aflevering bij zijn eigen zaak op het G.B. van Hövellplein. Hij is weer thuis.

De afgelopen tijd zijn de gietijzeren grafkruisen op het kerkhof rondom de grote St. Jan en het opknappen ervan door onze vereniging een paar keer stevig in de publiciteit geweest. Daarover ontbreekt deze keer dus zeker niet de nodige informatie. We hebben inmiddels 10.000 euro van de Rotary Hoensbroeck ontvangen (zie de foto). We kunnen nu echt de handen uit de mouwen steken en aan de slag.

Tot de volgende keer!

S. v Cleef - Café de Paerdsstal

Slakkenstraat 80

6431 NK Hoensbroeck

Tel • 045-5713515

De jaarvergadering

De jaarvergadering op woensdag 30 maart in Partycentrum Amicitia was goed bezocht. Ruim 40 leden toonden hun interesse in het reilen en zeilen van onze heemkundevereniging. Onder het genot van een kop koffie met een stukje vlaai luisterden zij naar het openingswoord van voorzitter Paul Borger, die verhaalde over onze gedwongen verhuizing, waarbij wij er met medewerking van de gemeente goed uitgesprongen zijn met een eigen lokaal aan de Schuinstraat alhier.

Het **verslag** van secretaris Wim Kortekaas over de vorige vergadering werd, met uitzondering van een aanmerking op een schrijffoutje, zonder commentaar aanvaard en ook zijn jaarverslag was overduidelijk.

Het financiële verslag 2010 van penningmeester Hein Giesen en de begroting 2011 riepen verder geen vragen op. De kascontrolecommissie in de personen van de heren R. Krikke en J. Giezenaar was tevreden over de gevoerde boekhouding en stelde de vergadering voor de penningmeester te dechargeren. De vergadering nam dit voorstel over. De beide heren stelden zich herkiesbaar voor de volgende kascontrole.

Bestuursverkiezing: de heren Wim Kortekaas en Bernard Grothues waren aftredend. Onze secretaris Wim Kortekaas stelde zich ook weer beschikbaar, Bernard Grothues stopt ermee, maar blijft wel redactielid. Er was een nieuwe kandidaat, mevr. Els Ermers-Pijls, zij en Wim werden zonder hoofdelijke stemming aanvaard. Els is hiermee ons eerste vrouwelijke bestuurslid.

In een **voorblick** schetste de voorzitter een beeld van de samenwerking en de steun van de Rotaryclub i.v.m. het opknappen van de gietijzeren kruisen op het grote st. Janskerkhof. Hulp van leden is hierbij onontbeerlijk. Ook de voorbereidingen voor ons vijfjarig bestaansfeest in september 2012 zijn in volle gang. Er wordt gewerkt aan een jubileumboek en een tentoonstelling op het kasteel.

Bij de **rondvraag** was er een vraag van J. Giezenaar over onze afwezigheid bij een regiomeeting in Beek. Hiervan waren wij niet op de hoogte. Rein Krikke, attendeerde ons op het aanvragen van een ANBI-nummer bij de Belastingdienst, zodat eventuele giften aan onze vereniging fiscaal aftrekbaar zijn. Deze aanvraag loopt al, wij wachten in deze op de goedkeuring van de belastingdienst. Met een dankwoord aan de aanwezigen voor hun goede opkomst en aandacht sloot de voorzitter deze vergadering.

Historisch land en water van kasteel Hoensbroek

Lezing door mevr. Anne Rose Orbons, conservator van kasteel Hoensbroek.

Door Math Mertens

Na afloop van de jaarvergadering van onze vereniging hield Mevrouw Anne Rose Orbons een lezing over bovenvermeld thema. In het eerste deel ging zij in op wat in de volksmond 'het vierkante bosje' wordt genoemd, een motte (zie opm.), in oude afbeeldingen omringd door een kleine gracht. Een motte is een opgehoogd stuk land, dat in tijd van nood - denk bijvoorbeeld aan hoog water - als toevluchtsoord diende voor zowel mens als dier. Omdat zelfs op de oudst bekende tekeningen deze motte voor komt en op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden uit het jaar 1771 een prominente plaats inneemt, is lang verondersteld, dat hier wel eens de allereerste voorloper van het Ghebrooker Hoes gestaan zou kunnen hebben. Recentelijk werd hiernaar uitvoerig onderzoek gedaan, maar zelfs 39 boringen toonden geen enkele vorm van vroegere bebouwing aan.

In het tweede gedeelte ging spreekster in op de waterlopen en de eventuele tuinen uit vroeger tijden. Op de oudste bekende afbeelding van een miniatuurportret van Clemens Wenceslaus uit het jaar 1801 is inderdaad de aanleg van een met siertuinen omgeven oprijlaan te zien.

In latere afbeeldingen en uit de eerste op papier gestelde beschrijving van de tuinen is echter alleen maar sprake van moestuinen met diverse soorten planten. Verondersteld mag worden, dat de tuinen in de loop der eeuwen dan eigenlijk ook alleen maar bedoeld waren om in de menselijke consumptiebehoeften te voorzien.

Op alle bekende en getoonde kaarten zijn de waterlopen duidelijk zichtbaar. Over de benamingen heerst echter nogal wat onduidelijkheid.

Van Crieelingen VOF-Woninginrichting

Hoofdstraat 390
6432 GN Hoensbroek
Tel · 045- 5216678

Volgens Anne Rose Orbons zou een beek die op de tekeningen parallel loopt aan de Auvermoer de Caumerbeek zijn. Volgens velen in de vergadering zou er echter in Hoensbroek nooit een Caumerbeek gelopen hebben, daar die vóór het bereiken van Hoensbroek in andere benamingen zou zijn overgegaan.

Na afloop van de voordracht wordt er nog fors hierover gediscussieerd, zeker nu een gedeelte van Hoensbroek op de schop is gegaan vanwege een overigens bijzonder fraaie meandering van de bestaande beeklopen. De zeer interessante voordracht, waarvoor de vergadering een warm applaus over had, zou dan ook zijn finishing touch hebben gekregen wanneer de vroegere beeklopen op de huidige veranderingen geprojecteerd zouden zijn.

Opmerking:

Voor dit opgehoogde land wordt in het zuiden vaak de Franse benaming 'motte' gebruikt. Juister en ook veel beter de oorspronkelijke bedoeling weergevend is de Nederlandse benaming 'vliedheuvel' (MM)

De oude motte, nu het "vierkante bosje"
achter de Droomvijver

Bioscopen in Hoensbroek (7)

Door Wim Kortekaas

In vorige aflevering besteedden we aandacht aan de totstandkoming in 1948 van een nieuwe Hoensbroekse verordening op de gemakelijkheidsbelasting. Omdat daarin de belasting op filmvertoningen van 20 tot 45% verhoogd werd werd daarmee de kiem gelegd voor een conflict waarvan de oplossing pas jaren later, in 1954, tot stand kwam.

Maar voordat het zover was heeft deze kwestie in het begin van de jaren 50 van de vorige eeuw voor flinke beroering gezorgd onder de Hoensbroekse bioscoopexploitanten. Maar niet alleen bij hen liepen de gemoederen hoog op, ook leidde het tot zeer heftige politieke discussies binnen en buiten de raad en op een gegeven moment ook tot forse beledigingen aan het adres van de burgemeester. Kortom, veel gekrakeel in het dorp, waar zelfs de landelijke pers melding van maakte. Uiteindelijk culmineerde dit conflict in 1952 in de tijdelijke sluiting van alle Hoensbroekse bioscopen.

Moeilijke tijden voor de bioscopen

De nieuwe verordening van 9 december '48 wordt echter al na een paar maanden aangepast. Mede op advies van de commissie van

toezicht op de bioscopen stelt de gemeenteraad op 14 april 1948 een nieuwe verordening vast, die bepaalt, dat voortaan wel 45% belasting wordt geheven op de bioscooprecettes, maar daar wordt aan toegevoegd, dat bij vertoning van tenminste 500 meter zogenaamde cultuurfilm een lager tarief zal gelden, namelijk 35%. Maar al met al blijft toch nog steeds een forse verhoging, waar de bioscoophouders het erg moeilijk mee krijgen.

In april 1950 doen de exploitanten van de Royal- en de Palace-

bioscoop individueel aan B&W het verzoek het tarief weer te verlagen naar het oude percentage van 20%, omdat door de hogere heffing een winstgevende exploitatie niet goed meer mogelijk is. Ze onderbouwen dit met de exploitatiecijfers over 1949 en doen tegelijk het aanbod van een door de gemeente uit te voeren accountantsonderzoek op de juistheid ervan. B&W lijken daar wel gevoelig voor, gezien hun brief waarin ze dit verzoek voorleggen aan Gedeputeerde Staten. Voordat men het aan de gemeenteraad voorlegt wil men namelijk graag van GS weten of ook zij hun goedkeuring hieraan geven en het ook met een positief advies voor goedkeuring aan de Kroon willen voordragen. GS laten weten dit niet verantwoord te vinden, omdat een tariefsverlaging leidt tot minder inkomsten en Hoensbroek zowel in de jaren '48 tot '50 geen sluitende begroting kon overleggen. Bovendien lijkt er ook voor 1951 geen verbetering van de gemeentefinanciën te verwachten. Maar men zegt pas een definitief standpunt in te kunnen nemen als men nadere gegevens van de gemeente heeft ontvangen. Die worden op 28 september verstuurd en daarna blijft het stil.

Adm. Kantoor J. A. Klein

Galerijstraat 16

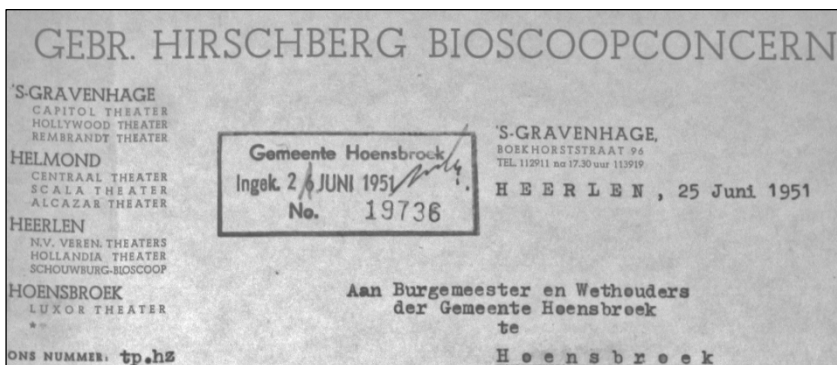
6432AV Hoensbroek

Tel. • 045- 5211214

Aan het lijntje gehouden

Intussen worden de bioscoophouders bijna een jaar lang aan het lijntje gehouden over hun verzoek om tariefsverlaging. Ze krijgen geen enkele reactie van de gemeente. Daarom doen ze in februari 1951 opnieuw hetzelfde verzoek om tariefsverlaging met daarbij de exploitatiecijfers over 1950.

Die cijfers vertonen hetzelfde negatieve beeld als die van 1949; sterker nog: men zit nu in de rode cijfers. De directie van het Luxortheater waarschuwt in een brief voor 'het onrustbarend dalen van het peil der programma's, waarbij de exploitanten zich genooddaakt zien meer en meer te neigen en toe te geven aan de (slechte) smaak van het grote publiek'. Bovendien zou men graag willen, dat door een plaatselijke commissie komt voor het keuren van goede films, die van de Centrale Commissie voor de Filmkeuring toch niet het predicaat 'Cultureel gekeurd' hebben gekregen, waardoor ze toch tegen het tarief van 35% (maar liefst minder) vertoond kunnen worden. Pas op 29 maart '51 krijgt men een antwoord van de gemeente. Ze

schieten er niets mee op, want het komt erop neer, dat het gemeentebestuur zegt nog steeds in afwachting te zijn van een reactie van de provincie op de aanvullende informatie, die in eind september van het jaar daarvoor is aangeleverd. B&W geven aan daar niet op vooruit te kunnen en willen lopen vanwege de penibele financiële situatie en niet de kans wil lopen, dat mindere belastinginkomsten ook nog eens gekort worden op de uitkering uit het Gemeentefonds. En dus gebeurt er nog steeds helemaal niets.

Bioscoopsluiting wordt aangekondigd

Dan beginnen de bioscoophouders het treuzelen over hun verzoek langzaam maar zeker beu te worden. Zij herhalen in april '51 gezamenlijk hun eerdere verzoeken: tariefsverlaging tot het peil van 10 mei 1940 (1/6 van de bruto-recette) en voor 'culturele' films een kwart van dat tarief. Maar deze keer wordt ook duidelijk aangegeven, dat de noodzaak van (gedeelte-lijke) sluiting steeds dichterbij komt. Volgens hun gegevens is het bioscoopbezoek de laatste paar jaren met 40% gedaald en dat is volgens de Bioscoopbond zelfs 10% meer dan

de landelijke daling. Op donderdag zijn de bioscopen nu al dicht. Ook de Nederlandsche Bioscoop-Bond begint zich nu te roeren en stuurt een stevige ondersteunende brief aan het gemeentebestuur, waarin min of meer gedreigd wordt met totale sluiting in de zomermaanden. Dit dreigement lijkt succes te hebben. Langzaam maar zeker raken B&W ervan overtuigd, dat er iets moet gebeuren. Aan Gedeputeerde Staten melden ze, dat ze nu vanwege de druk vanuit de bioscopen toch graag een antwoord hebben op de vraag, die ze al een jaar eerder hebben gesteld: mogen we een tariefsverlaging invoeren, zonder dat we daarvoor 'gestraft' worden op de uitkering uit het Gemeentefonds?

Eindelijk antwoord

En dan komt op 28 mei het lang verwachte antwoord van de provincie. G.S. hebben eigenlijk geen bezwaar tegen de tariefsverlaging, omdat de financiële positie van de gemeente in de tussentijd een stuk verbeterd is en de gemeente het zich kan permitteren wat minder in het laatje te krijgen uit de filmbelasting. Door de 1^e afdeling in het gemeentehuis wordt enig onderzoek gedaan naar de financiële

consequenties van verschillende tariefsverlagingen. Uitgaande van de inkomsten in 1950 zou een verlaging van 35 naar 25% (zoals de raad zou willen) ruim 15.000 gulden kosten en verlaging naar 20% (zoals de bioscopen zouden willen) bijna 24.000 gulden. En dat zijn, zeker voor die tijd, forse bedragen. Uit hetzelfde onderzoek blijkt ook, dat verlaging van het schoolgeld, waar eigenlijk iedereen vóór is, ruim 17.000 gulden minder inkomsten voor de gemeente zou opleveren.

De oplossing gevonden?

De gemeente kan het zich niet permitteren beide verlagingen tegelijkertijd door te voeren. Hoewel B&W een duidelijke voorkeur hebben voor verlaging van het schoolgeld, leggen ze toch (vanwege het positieve antwoord van de provincie, maar met forse tegenzin) een aangepaste verordening aan de raad voor, die op 14 juli 1951 met 9 stemmen vóór en 8 tegen wordt vastgesteld. Uit de stemverhouding blijkt wel, dat de meningen erg verdeeld waren en uit het verslag blijkt, dat de verdeling van voor- en tegenstanders dwars door alle fracties heen loopt. De tegenzin van het college blijkt uit de koppeling, die de burgemeester in de discussie in de raad aanbrengt tussen de minderinkomsten uit de nieuwe verordening en de verlaging van het schoolgeld, die men veel meer nodig acht. Het gaat er stevig aan toe in die vergadering en er vindt een felle discussie plaats. Zeker de heer Al Hamers roert zich stevig. Aan het college wordt manipulatief en ondemocratisch gedrag verweten door een aantal leden, omdat verlaging van het schoolgeld (waar iedereen eigenlijk wel vóór) niet op de agenda staat en toch in deze discussie betrokken wordt door de burgemeester. De burgemeester blijkt ook grote twijfels te hebben over de juistheid van de door de bioscoophouders geleverde financiële gegevens en cijfers over gedaald bioscoopbezoek. En hij maakt gewag van de ontdekking van fraude met bioscoopkaartjes. Bij een controle tijdens een kindervoorstelling in de Palace-bioscoop bleek de helft van ruim 700 kinderen geen kaartje te hebben en daardoor dus buiten de cijfers te zijn gebleven. Gesuggereerd werd, dat dit wel vaker het geval zou zijn en ook zou gelden voor de Royal, omdat ook daar heel veel kindervoorstellingen plaatsvonden.

Een voorstel van de heer van Berghem (PvdA) om eerst een accountantsonderzoek in te stellen en daarna pas te besluiten haalt het niet. Tegen de zin van het college blijkt er dus uiteindelijk een minimale meerderheid vóór het voorstel te zijn, waarmee het percentage voor gewone films van 35 naar 25% gaat en voor 'culturele' films naar 10%. Opmerkelijk was na afloop van deze stemming het voorstel van de heer Hamers om de schoolgeldverlaging alsnog op de agenda te zetten. Dit wordt verworpen met 12 stemmen tegen en 4 vóór. Daarbij bleek de heer Hamers tegen zijn eigen voorstel te stemmen.

Conflict gaat toch verder

Na dit besluit van de gemeenteraad zou je denken, dat het probleem is opgelost. De bioscoophouders hebben grotendeels hun zin gekre-

gen en door de brief van Gedeputeerde Staten van 28 mei 1951 lijkt de grootste vrees voor mogelijke financiële problemen voor de gemeente van de baan. Maar niets is minder waar.

Het conflict is nog lang niet voorbij en begint nu juist langzaam maar zeker écht te escaleren. Op het hoe en waarom daarvan gaan we in de volgende aflevering, die tevens de laatste zal zijn, uitgebreid in.

Wordt vervolgd

Bronnen:

Rijkheyt, 061 Gemeentearchief Hoensbroek 1948 -1981 inv. nr. 3141: Bios-coopconflict 1951 - 1954

Het voormalige gemeentehuis

De gemeente staat achter het opknappen van ons voormalig gemeentehuis, dat gebouwd is in 1911.

Het gebouw krijgt nu een bestemming als medisch centrum met twee geza-

menlijke dokterspraktijken en biedt daarnaast nog plaats aan een therapeut alsook een apotheek.

Het geheel wordt aan de voorkant grotendeels in oude luister hersteld. Kompleet met een werkend uurwerk in de klokkentoren, een plantsoen met een waterpartij en fontein aan de voorzijde.

Aan de achterzijde wordt een ruime parkeerplaats gerealiseerd.

Rob Peters – Meel en graanhandel

Wijngaardsweg 16

6412PJ Heerlen

Tel · 045- 5226693

Administratiekantoor Labor

Vloedstraat 34

6361 XH Nuth

Tel · 045-5650121

Beken en waterlossingen in Hoensbroek.

Door Bas Drieshen en Rein van Lieshout

Na de lezing "Historisch land en water van kasteel Hoensbroek", ontstond naar aanleiding van gepresenteerde historische kaarten verwarring over het aantal, naamgeving en ligging van de beken in Hoensbroek. De redactie kreeg daarop enkele schriftelijke reacties. We menen er goed aan te doen de beide ingezonden artikelen te plaatsen, houdt U vast....

In de uitgave van "Geschiedenis van Hoensbroek" door van de Venne, de Win en Peeters [1967] staat op pag. 639 en verder onder andere het volgende hierover te lezen.

“De voornaamste beek, de Geleen, stroomt langs de volle lengte der

zuidwestelijke en westelijke grens vanaf het punt waar de oude Romeinse weg bij Rivieren ons grondgebied verlaat tot aan de andere Romeinse baan, die bij de Cathagendermolen het territorium onzer gemeente begrenst. [...] Een andere waterlossing, thans gewoonlijk als Caumerbeek aangeduid, stroomt het Hoensbroekse gebied binnen bij Wijngaertshof, waar zij de oude grensscheidende Romeinse weg kruist en verder, in noordelijke richting stromende, de grens vormt tussen Heerlen en Hoensbroek tot bijna aan de oude Akerstraat, de derde Romeinse weg, die langs onze gemeente voert.

Kasteel Hoensbroek voor de restauratie in 1933. Op de achtergrond ziet u nog de contouren van de oude kapelanie

van Oost Verzekeringen - Hypotheken

Juliana-Bernhardlaan 8

6432 GW Hoensbroek

Tel • 045-5774741

De laatstbedoelde Caumerbeek werd zeer lang geleden in de buurt van de Dem ten dele afgedamd, waarbij een gedeelte van het water zijn loop vervolgde door de vermoedelijk oorspronkelijke en oudste waterlossing, die daarom dan ook de naam droeg van "Auvermoer" (Alde-moer of Alde-moeder), terwijl het grootste gedeelte van het water van de Caumerbeek -via een zeker ten dele kunstmatige aftakking- geleid werd naar het kasteel Hoensbroek en de daarbij gelegen Broekermolen, om welke reden deze arm later de Molenbeek werd genoemd. Het kunstmatige karakter van de Molenbeek is o.m. ook af te leiden uit het feit, dat vroeger verschillende oude "waterleidingen" onder deze beek door op de "Auvermoer" afwaterden. Op welk tijdstip en op welke wijze de Molenbeekaftakking tot stand is gekomen hebben wij ondanks nijvere naspeuringen niet kunnen ontdekken; wel menen wij te mogen aannemen, dat een en ander verband houdt met de oorspronkelijke bouw van het kasteel."

De heren van de Venne, de Win en Peeters baseren hun beschrijving o.a. op een schouw over het jaar 1556. Op pag. 644 van genoemde uitgave staat een kaartje waar de beschrijving in beeld is gebracht.

De Caumerbeek of toch de Auvermoer?

Bij de lezing werden mooie dia's getoond van oude prenten van het kasteel en oude landkaarten waarop de waterlopen rond het kasteel goed zichtbaar waren.

De Ferrariskaart

Op de Ferrariskaart die getoond werd stond een beek (zonder naam) getekend die ruim voor het kasteel een aftakking had naar de Drakenmolen en daarna ten noordwesten van het kasteel verder stroomde. Deze aftakking was een zogenaamde momentak die het voormalige waterrad van de

Drakenmolen van water voorzag. De andere tak loopt ten zuidoosten langs het kasteel voorbij, waarna beide takken, na het kasteel gepasseerd te hebben, weer samen kwamen en dan als één beek verder stroomden. Even verderop mondde deze beek dan in de Geleenbeek uit.

Voornoemde molentak was de Molenbeek, dat was duidelijk. Maar toen Anne Rose de andere beektak, waar geen naam bij geschreven stond, aanduidde als de Caumerbeek, hoorde men in de zaal hier en daar wat gemompel: “De Caumerbeek, die stroomt toch door Heerlen, niet door Hoensbroek. Door Hoensbroek loopt toch de (tot voor kort nog overkluisde) Auvermoer, ook wel Oude Moeder genoemd. We kennen hier geen Caumerbeek. In Hoensbroek ligt wel het voormalige prachtig natuurgebied de Koumen, waar de beek doorheen stroomt en dat nu grotendeels industrieterrein is geworden, maar die naam heeft niets met die beek van doen. De Caumerbeek ontspringt ergens in Heerlen, voorbij het Ambos, achter de Caumermolen, aan de rand van de Heerlerbaan.”.

De Tranchotkaart

Dus even de oude Tranchotkaart weer op het scherm geprojecteerd om te zien of er ergens een naam bij de beek geschreven staat. En jawel hoor, daar stonden de namen, zwart op wit. Bij de molentak stond *Meulen Beek* en bij de hoofdstroom *Auwer Moer* R^{iv}.

De naam van de molentak was duidelijk, maar ten aanzien van de hoofdstroom waren de meningen dus niet eensluidend.

Al redenerend kwam men tot de slotsom: Er stroomt maar één beek ten zuidoosten langs het kasteel, dus moest het om dezelfde beek handelen. De Auvermoer moest dus dezelfde zijn als de Caumerbeek. Maar wat is nu de officiële naam? Mijn belangstelling was gewekt. Thuis gekomen meteen een moderne stafkaart (1965) schaal 1: 25.000 erbij gehaald, Hoensbroek opgezocht, het kasteel, de beek, en ja hoor, daar stond het, blauw op groen: “Caumer beek”! Anne Rose had dus toch gelijk.

En de Hoensbroekenaren dan, hadden die dus ongelijk?

Ik herinnerde me opeens dat Eg. Slanghen in zijn boek “Het Markgraafschap Hoensbroeck” uit 1859 een prachtige omschrijving geeft van de ligging en de natuur van Hoensbroek en omgeving. Dus dat boekje er maar eens bijgehaald. Wat schetst mijn verbazing, het boek opent onder het kopje “**De Heerlijkheid Hoensbroek**” met de navolgende alinea:

”In het voormalige land van Valkenburg, op twee uren afstand van Sittard, drie en een half uur van Maastricht en vier uren westwaarts Aken, in het schilderachtige dal waardoor de Geleen, de zoogenaamde Oudemoder en de Roode- of Molenbeek, murmelend henen kronkelen, ligt het dorp, eertijds Heerlijkheid, later Markgraafschap Hoensbroek.”

Geen woord over Caumerbeek of iets dergelijks. De Hoensbroekenaren hadden dus ook gelijk. Zelfs de Molenbeek werd tevens Rode beek genoemd, waarschijnlijk vanwege de kleur van het water dat door de ijzerertshoudende kleilagen stroomde en daardoor bruinrood was gekleurd.

Ondanks die blauw op groene naam op de stafkaart kreeg ik weer hoop dat het toch nog goed zou komen.

Nu de kaart van gemeentearchitect Van de Berg uit 1928 erbij gepakt, die in het boek “HOENSBROEK EEN TERUGBLIK” deel I op pagina 44 en 45 staat afgebeeld. Op deze kaart staat het heel duidelijk. De Molenbeek komt onder die naam de gemeente binnen, stroomt ten noordwesten langs het kasteel van Hoensbroek en mondt uit in de Geleenbeek.

De Auvermoer splitst zich bij de Demstraat af van de Molenbeek en komt na het kasteel ten zuidoosten gepasseerd te hebben, weer

samen met de Molenbeek. (Zie ook Geschiedenis van Hoensbroek door van de Venne e.a. pagina 290.)

Maar we zijn er nog niet uit. Want waar komt de Molenbeek die Hoensbroek binnenstroomt, dan vandaan? Molenbeek is toch iets anders dan Caumerbeek!

Daarom maar weer een andere kaart erbij gepakt, namelijk de Grote Historische Provincie Atlas van Limburg 1837-1844, schaal 1:25 000 van Wolters-Noordhoff. Misschien geeft die wel antwoord op mijn vragen. Als ik nu eens bij de bron van de Caumerbeek begin, dan kom ik er misschien wel uit!

En jawel hoor, in deze atlas staat op de pagina's 91, 92 en 99 het hele stroomgebied van de betreffende beek duidelijk weergegeven. En dat niet alleen, tot mijn verrassing staan er ook verschillende namen bij:

De betreffende beek ontspringt in het gebied "Caumer" in Heerlen en heet dan "Caumer Beek" (zie pagina 99), die langs een drietal watermolens stroomt. (Dat zijn de voormalige Caumer Oly Moolen, de Caumermolen en de Oliemolen bij het Aambos.)

Vervolgens gaat de beek ten oosten van de dorpskern van Heerlen voorbij en stroomt daarna richting Schandelen.

We verlaten nu pagina 99 en gaan verder op pagina 92. Daar wordt de Schandelmolen door het riviertje aangedreven en passeert vervolgens kasteel Meesenbroek aan de oostzijde en buigt dan in westelijke richting af richting Musschenbroek.

Het riviertje verandert hier van naam en heet dan "Mussinger Beek"! Na Musschenbroek gepasseerd te hebben, verandert de naam van de beek weer en krijgt dan de toepasselijke naam "Molen Beek". We verlaten hier pagina 92 (op de plaats waar de Köpkensmolen ligt) en gaan verder op pagina 91. Wat zien we, zonder van naam te zijn veranderd stroomt de Molen Beek Hoensbroek binnen!

Even verderop krijgt de hoofdstroom een aftakking naar de Drakenmolen. Die tak blijft uiteraard Molen Beek heten, maar de hoofdstroom krijgt een nieuwe naam en heet dan "Auvermoer" of ook wel "Ouwe Moer" of "Oude Moeder" genoemd.

Zoals gezegd, stroomde de Molenbeek, na het kasteel gepasseerd te hebben, destijds weer in de Auvermoer, waarna deze in de Geleenbeek uitmondt.

Op de kaart van pagina 92 is ook nog te zien dat de Auvermoer nabij het kasteel een aftakking had, die de gracht van het kasteel van water te voorzag.

Van de Molenbeek is achter de Drakenmolen nu nog een restant te zien als greppel, die achter het huidige molengebouw ligt en langs het Laervoetpad loopt.

Wat is na dit alles, als rechtgeaarde Hoensbroekenaar nu mijn conclusie:

De familie van Lieshout langs de Geleenbeek in 1946

**Het is net als met de Waal en met de Rijn,
Door Hoensbroek stroomt de Auvermoer,
Laat dat voor iedereen duidelijk zijn!**

Harreman Verhuizingen

De Koumen 28

6433 KD Hoensbroek

Tel · 045-5233333 - www.harreman.nl

Schadenet - Koenen

Breukerweg 178

6412 ZL Heerlen

Tel · 045-5215450

REINTJE

*Reintje ging 'ns kaole rape
op d'r Koumen aa d'r berg*
want de ermeuj i g'n hoes
die woert häöm deks te erg
die kaole deeg hae in 'n tuut
en ging daomit langs g'n duuër
daobiej keek hae gans bedreufd
en vroeg zich dao 'n knepke** vuuër
goof 't 'ns get wieëinig kaole
da sjaamde Rein zich nieks
òm da mer sjtaen get zjwart te make
mit 'n buësjtelke vol wieks
mer went de luuj dat mirkde,
repe: wat höbste noe gebrach
zag hae: de aoge waere sjlechter
en lachde ziene vrunjtelike lach.*

** steenberg Oranje Nassau in de Koumen*

*** knepke = stuiver*

Heunen Coiffeur Herensalon

Wilhelminastraat 76
6431 XX Hoensbroek
Tel · 045- 5211324

Openbaar kunstbezit in Hoensbroek (3)

Het oorlogsmonument van Charles Vos
door Bernard Grothues

Hoensbroek is tijdens de tweede Wereldoorlog bespaard gebleven van oorlogshandelingen. De ouderen onder ons zullen zich misschien nog kunnen herinneren dat tijdens een aanval een brisantbom op de Heisterberg is gevallen, waarbij de bij de kinderen bekende “Ware Jacob”, de eigenaar van het snoepwinkeltje dodelijk werd getroffen. Enkele mensen uit Hoensbroek werden gevangen genomen en overgebracht naar Duitse concentratiekampen.

Op 18 september 1944 werd Hoensbroek bevrijd. Twee Duitse militairen sneuvelden die dag en een vrouw werd dodelijk getroffen. In Hoensbroek stonden verschillende geschutsbatterijen opgesteld. In het Amerikaanse leger zijn toen de Hoensbroekenaren H. Beijers,

H. Stienstra en P. Gielen als burger actief geweest. Zij vonden op 23 november 1944 de dood.

Hoewel het nog enkele jaren heeft geduurd, ontstond direct na de oorlog de gedachte om een oorlogsmonument op te richten. In de vijftiger jaren werd een hiervoor gevormd Comité opgericht, die de Maastrichtse beeldhouwer Charles Vos verzocht een ontwerp te maken.

Charles Vos

Charles Vos (1888–1954) had gestudeerd aan de academies te Antwerpen en Amsterdam. In 1917 ontving hij de Prix de Rome. Dit is een prijs die jaarlijks wordt uitgereikt aan een Nederlandse kunststudent. De winnaar ontvangt, naast een gouden medaille, vier opeenvolgende jaren een bedrag onder de voorwaarde dat ieder jaar een studieopdracht wordt uitgevoerd. De prijs werd aan Charles toegewezen voor de vervaardiging van zijn Kaïn-figuur. Vos stond bekend als een zeer zwijgzame man met een vrolijke natuur. Hij kon zeer goed waarnemen wat terug te vinden is in zijn beeldhouwwerk, dat vaak het leven van alle dag typeerde. Zijn werk straalt een grote expressie uit. Vos heeft vele beeldhouwwerken gemaakt o.a. het Mooswief (Markt), de Servaasbron (Keizer Karelplein) en Hendric van Veldeke in Maastricht. Daarnaast heeft hij, veelal in samenwerking met Limburgse architecten en Limburgse kunstenaars, religieuze werken gemaakt voor katholieke kerken met als hoogtepunt zijn werk in Antonius van Padua (Vrank, Heerlen).

Nabij kleine St. Jan in Hoensbroek

Het Oorlogsmonument werd onthuld op 3 mei 1953. Het is een uit Franse peronsteen vervaardigd beeld van een biddende vrouwenfiguur met aan haar voeten een jongetje. Het beeld staat op een voetstuk van kolenzandsteen met een bakstenen kern. In het voetstuk is een plaque van witte natuursteen ingemetseld. Het beeld is 220 cm hoog en 70 cm breed. Het voetstuk is 150 cm hoog en 70 cm breed. De tekst op de plaque luidt:

'1940 - 1945 DANK AAN HEN DIE VIELEN VOOR HET VADERLAND'.

Het beeld symboliseert het onvolledige gezin. De weduwe van een gevallen strijder bidt met opgeheven hoofd en gevouwen handen tot God om haar kinderen bij te staan, opdat het zware offer niet tevergeefs gebracht zal zijn. Aan de voet van deze figuur strooit een geknield kind bloemen op een graf om de gedachtenis aan de dierbaren levend te houden.

Over deze voorstelling heeft beeldhouwer Charles Vos het volgende gezegd: 'Laat ons vooral hulde brengen aan de vrouwen, en aan de moeders in het bijzonder. Zij hebben zich het moedigst door de moeilijke jaren heen geslagen. Zij hebben het meest te lijden gehad, zowel materieel als geestelijk. Een lichamelijke wonde kan genezen... maar een gewond moederhart is ongeneeslijk. En vele moederharten zijn gewond! De vrouwen zijn het die de zwaarste slagen hebben opgevangen en de kaarsvlam van het in memoriam steeds brandende zullen houden.'

Het oorlogsmonument is opgericht ter nagedachtenis aan alle medeburgers die in de Tweede Wereldoorlog en tijdens de strijd in het voormalige Nederlands-Indië door oorlogshandelingen zijn omgekomen.

Jaarlijkse traditie

Ieder jaar verenigen zich de vier stichtingen Buurtgericht Werken uit Hoensbroek tot een stille tocht naar het monument. De tocht begint vanaf het gemeenschapshuis in Mariarade en wordt traditiegetrouw voorafgegaan door fanfare St. Hubertus, die eerst bij het monument een uitvoering geeft. Hiervolgen ook nog korte bijdragen van het Breuker Mannenkoor. Om 20.00 uur is er 2 minuten stilte, terwijl de klok van de Kleine St. Jan zal luiden. Daarna volgt de kranslegging en het spelen van het Wilhelmus en het Limburgs Volkslied.

Bron: www.heerlen-in-beeld.nl, april 2008. Bernard Grothues

Waar komt die straatnaam vandaan (3)

Door Bernard Grothues

Mgr. Lebouillestraat

De huidige Mgr. Lebouillestraat die eerst 'Kriegersgats' of 'Kreegesgats' werd genoemd, kreeg in 1932 de naam Kriegerstraat. Ze begon aan de Kouvenderstraat, liep in ZO richting en verder ook aan het verlengde van de straat toen deze tot de Wilhelminastraat werd doorgetrokken. Vanaf 1970 begint de straat aan de Kouvenderstraat, loopt in oostelijke richting en eindigt, na de kruising met de Mgr. Nolsstraat, aan de Wilhelminastraat.

In 1943 werd de straat omgedoopt in Mgr. Lebouillestraat, als eerbetoon aan Eugène Hubert Joseph Lebouille, na Philip Damiaan de tweede bisschop die Hoensbroek heeft voortgebracht.

Eugène Lebouille werd op 7 februari 1878 op de Wijngaardshof in Hoensbroek geboren. Hij trad in bij de lazaristen en studeerde filosofie en theologie te Parijs en Panningen. Op 28 mei 1904 werd hij in Den Bosch tot priester gewijd. In hetzelfde jaar vertrok hij naar de missie in China. Hij zou 42 jaar in China blijven. In dit land vervulde hij de functie van procureur van het vicariaat

Yungpingfu. Na enkele jaren werd hij directeur van het kleinseminarie. Op 16 juli 1928 werd pater Lebouille benoemd tot titulair-bisschop van Conana. Twee dagen later werd hij bisschop-coadjutor van mgr. Geurts, die hem op 18 november 1928 tot bisschop wijdde. Bij zijn bezoek aan Hoensbroek in 1930 kreeg hij een bisschopsstaf aangeboden waarop de spreuk stond:

*Van 't beste Breuker hout gesjneie
um wiedz 't Gloof gôa oet te breie.*

Constructiebedrijf Wiel Peters

Economiestraat 47 A

6433KC Hoensbroek

Tel. 045- 5211057

In 1940 volgde Lebouille mgr. Geurts op als bisschop van Yungpingfu. Lang heeft hij zijn functie niet kunnen uitoefenen. Reeds in 1943 werd hij door de Japanners geïnterneerd in het kamp Wieshien in de provincie Shantung. Op 15 augustus 1945 maakte hij hier de bevrijding mee.

Een jaar later was hij genoodzaakt via Amerika naar Nederland terug te keren om een medische behandeling te ondergaan. Zijn gezondheid maakte het hem onmogelijk naar China terug te keren om zijn taak als bisschop te hervatten. Dat was anders ook niet mogelijk geweest. In China was na de verdrijving van de Japanners een burgeroorlog uitgebroken tussen de aanhangers van de westers georiënteerde Tsjang Kai Sjek en de communisten onder leiding van Mao Tse Tung. In 1949 werd Tsjang Kai Sjek naar Formosa (het huidige Taiwan) verdreven en werd het hele vasteland van China door de communisten veroverd. Een terugkeer van Mgr. Lebouille naar zijn bisdom Yungpingfu was dan ook uitgesloten. Het was voor de missie-bisschop een grote klap. De missie die hij en zijn missionarissen gedurende 42 jaar in China hadden opgebouwd, was in een tijdsbestek van enkele jaren te gronde gegaan. Mgr. Lebouille vroeg en kreeg demissie van de paus en woonde voortaan in het klooster van de Lazaristen in Susteren.

Een jaar eerder, op 8 juni 1948, werd hij door de paus tot titularisbisschop van Calama benoemd. Op 16 juli 1953 vierde hij met een groot feest zijn zilveren jubileum als bisschop. Hij werd bij die gelegenheid als eerste benoemd tot ereburger van zijn geboorteplaats Hoensbroek en ook tot officier in de orde van Oranje-Nassau. De laatste maanden van zijn leven bracht hij door in het sanatorium in Heerlen. Hier is hij op 27 mei 1957 op 79-jarige leeftijd overleden. Hij werd op 31 mei begraven in een eregraf op het kerkhof van St. Jan Evangelist in Hoensbroek.

Bronnen:

Gemeenteraad Hoensbroek, vastgesteld 18-02-1932.

Wijzigingsbesluiten: 24-06-1943, 12-11-1970.

Rijkshet:

Persberichtencollectie, persoonsdossier Mgr. E. Lebouille.

Opsporing verzocht!

Wie kan ons meer vertellen van deze foto?

De foto is genomen in 1961 of '62 bij gelegenheid van de opening van de Droomvijver en of de kantine van die vijver.

Wie van onze aandachtige lezers weet hier meer over te vertellen? Wij herkennen op deze foto nog wethouder Harmsen (*helemaal links*) en verder onder meer Jan Veld en de heer Wanders. Kunt u misschien nog de namen en/of functies van de overige personen op deze foto toevoegen?

Uw reactie a.u.b naar e-mail: secretaris@heemkundehoensbroek.nl of neem contact op met een der redactieleden.

Als u deze foto en meer over dit onderwerp wilt zien en op een groter formaat ga dan naar onze website www.heemkundehoensbroek.nl en klik op Opsporing verzocht

Op onze oproep in ons vorige nummer (over de foto met een groep personen vóór Amicitia) kregen we één reactie. Koen van Oers wist ons te vertellen, dat de meest linkse persoon de heer Wim Jansen was, voormalig eigenaar van Hotel de la Station in Heerlen en in '93 stadsprins van De Winkbülle.

De Hoofdstraat in de vijftiger jaren

Door Hein Giesen

Deel 4

Een vervolg uit de serie over de teloorgang van de Hoofdstraat als winkelstraat van Hoensbroek en een overzicht van de vele ondernemers die in de vijftiger jaren in de Hoofdstraat gevestigd waren.

De Hoofdstraat vanaf de Markt tot Kasteel, rond 1950 – Oneven

Als wij vanaf de markt onze weg vervolgen komen we natuurlijk allereerst langs ons oude St. Janskerkje uit de 13e eeuw en het volgende huis in die jaren was de pastorie van de parochie St. Jan Evangelist.

De St. Janstraat overstekend ligt hier de apotheek van Martens en een stukje verder, op nummer 93, lag de grote café-dancing Caris. Deze zaak liep vanaf de ingang aan de Hoofdstraat door tot aan de Juliana-Bernhardlaan.

Na dhr. Caris hebben nog vele eigenaren deze dancing gerund, o.a. Appie Kijk in de Vechte, Lei “de witte” Hensen, en de gebroeders Luchies. Hierna nam “de rooie” They Boeyen de zaak over en onder de naam dancing “de

Mijnlamp” wist hij de zaak weer tot bloei te brengen. Dit grote pand was echter zodanig door de mijnschade aangetast dat het vooraan de zeventiger jaren gesloopt is en They verdiende ondertussen de kost met een evenementenbureau en prijsstrofeeënwinkel aan de Akerstraat.

Dokter Voncken

Naast het café lag de statige dokterswoning van dokter Voncken. Dokter Vijgen nam midden vijftig zijn praktijk over en bouwde op de naast gelegen vrijgekomen ruimte in 1972 samen met zijn collega v.d. Voort de grote dokterspraktijk die er nu ligt en aan de J.B. laan zijde een fraaie villa. Een deur verder was tot 1960 een levensmiddelenwinkel gevestigd, de O.D.B. (Ons Dagelijks Brood), kortweg “de Coöporatie” genoemd. Na jaren leegstand verbouwde Jaap Griekspoor dit pand rond 1975 om tot café het Gebrooker Höfke. Na Jaap is het café nog gerund door dhr. de Groot en Tom Moonen maar inmiddels is hier een kapsalon in gevestigd.

De Slijterij Hamers was in het volgende huis gevestigd. De heer Hamers was naast zijn drankenslijterij ook actief in de gemeentepolitiek en is zelfs een paar jaar wethouder geweest.

In 1970 vestigde Piet Mertens in dit ruime pand zijn architectenbureau en ook nu is het nog steeds als zodanig in gebruik. Het vooruitstekende oude huis naast Hamers was toen het Van Gend en Loos-depot (pakketdienst) van dhr. v.d. Berg. We steken nu de Alofsstraat over (toen nog Ridderhoenstraat geheten) en op deze hoek dreef George Scholl, een broer van de eerder genoemde Scholl Electro, een bloeiende rijwielhandel met reparatiewerkplaats om de hoek.

Naast deze werkplaats, in de Ridderhoenstraat, lag de herenkapperszaak van Hein Giesen sr., in die jaren beter bekend als Hein Mol.

Begrafenisonderneming Driessen

Weer terug in de Hoofdstraat, naast de firma Scholl, vinden we eerst de begrafenisonderneming Driessen. Zij had in het belendende pand een showroom (met doodskisten in de etalage) en kantoor. Toen zoon Dolf aan het roer kwam, werd aan de overkant een flinke nieuwbouw uit de grond gestampt, compleet met mortuarium en dergelijke. Eind jaren negentig fuseerde zij

met het landelijke uitvaartbedrijf Monuta.

De gebroeders Luchies kochten rond 1980 het voormalige pand van Driessen en hebben tot hun verhuizing naar het centrum hier het schoenmakersvak uitgeoefend.

De familie Roecx had in het dubbele winkelpand ernaast links, een stomerijfiliaal en daarnaast een slagerij. Deze slagerij

N.V. Begrafenis - Verzekering
Hoensbroek
OPGERICHT 1923

Begrafenisverzekering met maandelijkse, kwartaal of jaarlijkse premie.
Gehele uitvoering, leveringen, kerkdiensten en begrafenis
Premieberekening volgens klasse en leeftijd.
Gezinsdeelname: met maandelijkse premie reeds van f0.70
waarbij kinderen beneden 20 jaar vrij

Opgave van deelname aan **Hoofdstr. 65a Hoensbroek**
Dir. J. A. Driessen.

Opgave van deelneming ook bij de plaatselijke agenten

werd begin jaren vijftig overgenomen door slager Math Cobben, die een paar jaar later een groot pand bouwde op de hoek Kouvenderstraat en de Christiaan Quixstraat. Dit dubbele winkelpand heeft hierna vele bestemmingen gehad en is nu een naai- en herstelatelier.

Daarnaast was de ijssalon ('s zomers) en frituur (gedurende de winter) van dhr. Göllisch, die werd overgenomen door schoonzoon Piet de Haan, die later de zaak verbouwde tot een echte ijssalon en naam maakte met zijn eigen ambachtelijk ijs. Ook in dit pand is al jaren geen zakelijke activiteit meer en is nu verbouwd tot woonhuis.

In het volgende grote pand, nr. 125, was café Trianon gevestigd; de gevelsteen geeft deze naam nu nog steeds aan. In de vroege vijftiger jaren werd dit gerund door de fam. Otermans, daarna door Wim Steenbeek, No Schobben en Winand Römgens, maar het langst door Huub van der Loo. Nu heeft dit pand reeds jaren een kamerverhuurbestemming. In de twee oude huisjes ernaast hebben Gerrit en Bertus Luchies korte tijd hun schoenreparatiewerkplaats gehad. Beide woningen zijn op 31 maart 1968 door een felle brand verwoest en bloemhandel Dick Goossens van de

G. Scholl

Hoofdstraat 63
Hoensbroek

Grootste sortering in

Rijwielen
Onderdelen
Aanverwante art.
Reparaties
Wasmachines
Haarden
Stofzuigers
Huishoudelijke art.
Telefoon 975

STAND NO. 41

Steenberg (beter bekend als het bloemenmanneltje die met zijn motorhandkar door Hoensbroek trok) bouwde op deze plek een riant bloemenzaak, die helaas geen lang leven beschoren was. Nu is dit pand in twee zaken opgedeeld, een Tattoo-shop en een Grieks (afhaal) restaurant.

Salimans

De "klompenwinkel" van Salimans was in de na-oorlogse jaren ook een begrip in dit deel van Hoensbroek. Hier werden ook rieten manden en zaai-goed verkocht, kortom de Boerenbondwinkel van de vijftiger jaren. De zoon van deze "klompenboer", Jan Salimans, was enige jaren onze gemeentesecretaris. Ook in dit pand hebben sindsdien reeds velen hun geluk als zelfstandig ondernemer beproefd. Nu is er een snuisterijenwinkel in gevestigd. Een deur verder was de kapsalon van Stijfs, ook bekend als Wielke L'Ortye.

Vooral de dames-salon had in die jaren enige faam in Hoensbroek en werd druk bezocht. Na hun sluiting is het een woonhuis geworden.

Buurman Spronk was meubelbekleeder en restaurateur. Hij zong de hele dag het hoog-

ste lied, want naast restaureren was hij ook organist en zanger en dát kon je horen.

De volgende zaak, op nr. 145, was de textielzaak van Pietje Willems, genaamd de Concurrent. Een zaak die mede door zijn markthandel een bijna regionale uitstraling had. Zoon Pierre nam de zaak over, maar trok al vrij snel, rond 1965, naar de Kouvenderstraat.

Zijn opvolger in dit pand, de Maastrichtse Tapijt Centrale, kocht ook het huis ernaast, van Spronk, en maakte er een grote tapijt- en vloerbedekkingscentrale van.

Nu is dit grote pand gesplitst in diverse winkelunits en heeft er al van alles gezeten, van spiritueel centrum tot kapsalon en groothandel in exotische meubelen. Daarnaast was een grote moestuin van wel vijftig meter breed en dan het woonhuis met het kleine koloniale warenwinkelletje van Krotwaar-Driessen en 20 meter verder een dubbel winkelpand waar eind 50-er jaren de snoep- en rookwarenzaak van Dormans (die eerst aan de overkant zat) zich vestigde.

Het buurpand was weer zo'n

originele Hoensbroekse zaak uit een grijs verleden, het café van Harry Stijfs (L'Ortye?). De gebroeders Luchies hebben na de enige alinea's eerder genoemde brand in 1968 deze blok verbouwd tot schoenmakerij.

Het oude witte huisje daarnaast was het domicilie van het kinderrijke gezin van kolenboer Minus Queis.

Vanaf Piet Willems tot en met Queis zijn deze panden afgebroken, zij hebben plaats gemaakt voor woningen, de nieuwe Hoofdstraatbestemming, geen winkelstraat meer, maar woonstraat.

De Bistro

Aansluitend aan deze nieuwbouw komt het rijtje oude winkelpanden dat er nu nog staat.

Het eerste pand van deze rij, nu café "de Bistro", was destijds de slijterij van Bertha Driessen. In 1960 verbouwde Jaap Griekspoor dit kleine pandje om tot café de Huifkar. In de 70-er jaren werd het verbouwd en uitgebreid tot café de Bistro.

De tweedehandswinkel van Haverkamp lag een deur verder, en "onder de poort" was de melkboer Salimans gehuisvest. Hij is bekend uit verschillende Hoensbroekse fotoboeken als de laatste melkboer die zijn wijk nog met paard en kar deed.

Even verderop was er de grote showroom annex winkel van George Scholl, die naast zijn eerder genoemde rijwielhandel, dit pand gebruikte voor zijn collectie haarden, kachels en fornuizen.

De volgende winkel in deze rij oude huizen was op nr. 193, de slagerij van Jean Lendfers, die echter al in het begin van de vijftiger jaren 150 meter verderop, tegenover de Hermesweg, een fraai, nieuw winkelpand liet bouwen. In zijn voormalige slagerij vestigde zich toen de groentenhandelaar Theo van Rossum.

Zijn buurman, de chocolaterie van Vermeulen, stond tevens op alle markten met zijn snoepartikelen. Hans Haemers had in deze zaak naderhand zijn handel in auto-onderdelen en tevens een reparatiewerkplaats.

Herenkapper Johan Quadackers verdiende de kost in de zaak hiernaast (tot ± 1965) en in dit pand zijn Ger en Annie Adriaans in 1970 een frituur begonnen. Van alle zaken in deze rij oude panden is alleen het café nog in bedrijf, de overige panden zijn nu woningen, appartementen en kamerverhuur.

De Oude Kapelaniestraat

Vervolgens staan er een paar particuliere woningen en steken we de Oude Kapelaniestraat over. De straat is genoemd naar het grote huis onder aan de straat, de oude kapelanie, waar ooit de clerus van de St. Jansparochie woonde.

Na een drietal woningen stuitten we destijds op de boerderij van Croonenberg, waarin de laswerkplaats van dhr. Sommer gevestigd was. Naderhand toen de boerderij van Koning (aan de overkant) moest wijken voor de nieuw flats aldaar, nam kolonboer Jeroense hier zijn intrek. Maar ook

deze boerderij is geofferd aan de sloopwoede van de zestig en zeventiger jaren en vervangen door woningen.

JEAN LENDFERS

ook UW slager!

Hoofdstraat 107, Hoensbroek

We naderen nu de eerder vernoemde nieuwbouw van slager Lendfers, die samen met de drogist Lei Willems hier in 1951 een groot blok liet bouwen waarin twee winkelpanden met bovenwoning.

Zoon Jeu Lendfers nam de slagerij in de zestiger jaren over en heeft de zaak nog ruim 30 jaar gerund. Rond die tijd stopte ook de weduwe van de drogist met haar zaak. Boekhouder John Cörvers beoefent zijn beroep al decennia vanuit het grote huis naast de voormalige drogisterij en een stukje verderop, op de hoek van de Hoofdstraat en de Keukenweideweg, was ooit het kolenvracht- en sloopbedrijf van Sjang Wolters gevestigd. Hij verhuisde in 1965 naar de Keukenweideweg en zijn zoons hebben dit bedrijf naderhand verplaatst naar het industrieterrein de Koumen en hebben daar sindsdien onder diverse firmanamen gehandeld en gewerkt. Ook op deze straathoek is in de loop der jaren alles gesloopt en vervangen door woningen. De herenkapperszaak van Hein Giesen aan het einde van de straat is de laatste zaak in de Hoofdstraat. In 1954 verhuist Hein sr. van de Ridderhoenstraat naar hier, op nr. 289 en in 1980 trekt Hein jr., die in 1958 de zaak overneemt, naar het plein aan de overkant.

De Hoofdstraat werd besloten met de winkels aan het Gouverneur Baron van Hövellplein.

Het Gouverneur Baron van Hövellplein

Liefst vijf winkeliers verdienden hier hun brood. Op de beide hoeken van de Kasteelbuurt lag een snoep- en sigarenzaak en in het midden de Spar kruidenierszaak van Sjaak Merry, alsook de textielzaak van de gezusters Rutten, “de Wolbaal” (het winkelpand waarin nu herenkapsalon Hein Giesen gevestigd is). Dit alles gecombineerd met op de andere hoek van het plein de bakkerszaak van de familie Van Son, in 1953 overgenomen door Frans en Louise Crutz-Peskens die de bakkerszaak naderhand uitbreidden met een kruidenierswinkel.

Hiermee sluit ons vervolgverhaal over de oude glorie van de Hoofdstraat, waar ooit bijna 100 ondernemers hun zaak dreven. Als u hier nog iets aan toe te voegen heeft, graag! Onze redactie ziet uw reactie met belangstelling tegemoet.

Bronnen: Het telefoonboek van 1952.

De herinneringen van Jo Scholl en Hein Giesen

Diverse feest- en jubileumgidsen uit die jaren.

Schoenservice & Lederwaren Luchies

Hoofdstraat 16

6431LC Hoensbroek

Tel · 045-5221703

De gietijzeren grafkruisen op het grote st. Janskerkhof

Onze heemkundevereniging gaat dankzij een gulle gift van € 10.000 van Rotary Hoensbroeck de gietijzeren grafkruisen op het bovengenoemde kerkhof opknappen.

Begin juni hebben we van de gemeente groen licht gekregen om dit project te starten. Als u dit leest zijn wij waarschijnlijk al druk bezig om onder de supervisie van het Staal- en Constructiebedrijf Wiel Peters de kruisen aan te pakken die ter plekke opgeknapt kunnen worden. Hierbij is te denken aan schoonmaken, roestplekken verwijderen, bijstellen

en recht zetten.

Medio augustus worden dan de kruisen uitgegraven die zo aangetast zijn dat zij een externe behandeling nodig hebben. Deze gaan eerst naar een zandstraalbedrijf en worden daarna bij Wiel Peeters in hun oude glorie hersteld en teruggeplaatst.

Elk kruis dat verwijderd wordt om elders behandeld te worden, komt op precies dezelfde plek terug en alle kruisen zullen zodanig aangepakt worden dat de historische waarde behouden blijft, waarbij er toch een conservering plaats vindt.

Het is absoluut niet zo dat men na afloop van de werkzaamheden vrijwel nieuwe en glimmende kruisen terug vindt.

Het project is beraamd op € 12.000 maar door de inzet van onze club kon dit bedrag gereduceerd worden naar ± € 10.000.

Als u ook wel zin heeft om aan dit project mee te werken en de handen uit de mouwen te steken, dan laat dit even weten aan onze secretaris. Alle hulp is hard nodig.

R. Offermans - Fysiotherapie

Kouvenderstraat 111

6431HC Hoensbroek

Tel • 045-5720937

D'r Waterpool

Het heeft wel tussen 1920 en 1930 geduurd, voordat in de meeste dorpen in Zuid-Limburg waterleidingen werden aangelegd.

Voor die tijd haalden de mensen hun drinkwater aan de gemeentelijke of particuliere waterputten of pompen. Voor het vee diende de “pool, koel of drenk”, zoals die vroeger in de dorpen genoemd werden.

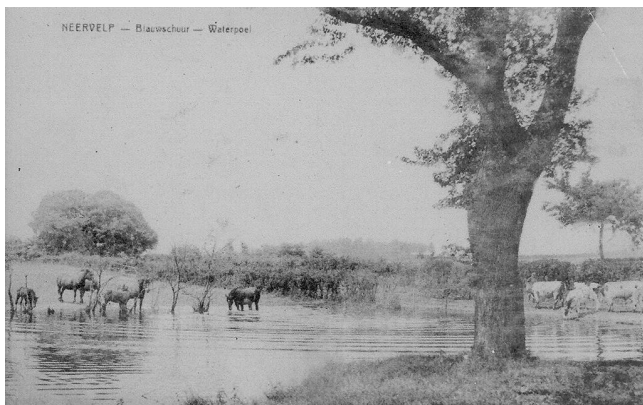
Het aantal “koelen” was nogal variabel en hield er zeer nauw verband mee, of het dorp of de buurtschap hoog ofwel laag gelegen was.

Hoe zijn deze poelen eigenlijk ontstaan?

In de kleine plaatsen kende men vroeger geen riolering. Het hemelwater verzamelde zich op de lager gelegen plaatsen, voor zover het dorp of gehucht op een plateau lag en overigens verdween het via goten en riviertjes naar waterlossingen.

Waterleiding was er niet en voor het rundvee en de paarden had men behoefte aan drinkplaatsen, welke gunstig over het dorp verdeeld lagen. Nu bestonden de meeste huizen in vroeger tijden uit vakwerk, dit wil zeggen, de wanden en gevels waren opgetrokken uit een raamwerk van eiken balken en wilgentenen, ingesmeerd met een mengsel van leem en gehakt stro. Ook voor het maken van dorsvloeren had men veel leem nodig. De vloeren in het huis werden eeuwen geleden van leem en smidsas gemaakt.

Zelfs voor het maken van goedkope brandstof gebruikte men leem. Men mengde namelijk fijn kolengruis met korrelig leem. Een dergelijke brandstof brandde niet zo snel op.

Door de dorpingen werd die leem gesto-

ken op terreinen, die gemeentegoed waren (“gemeinde”-gronden). Ook door nieuwbouwers werd deze grond uit de naburige gaten gehaald, die men op de duur zelfs de naam “de leêmkoele” gaf en zo zijn de meeste dorpspoelen in de loop der tijden ontstaan.

Om de gegraven gaten waterdicht te krijgen had men een eenvoudige oplossing. Daartoe liet men de bodem kneden. Dat gebeurde door er zware werkpaarden door heen te drijven en wel net zo lang, tot er een taaie kleverige massa ontstond. Hoe de dieren eruit zagen, als ze zo’n dag bezig waren geweest, laat zich natuurlijk gemakkelijk voorstellen.

De hierna ontstane taaie leemmassa deed de toekomstige drinkpoel volkomen dichtslibben. In deze poel verzamelde zich dan het hemelwater, dat bij onweer en plensbuien wel eens tot ver over de aangrenzende weg stond. Ook vloede er het vuile water van de nabij gelegen hoeven in.

Toentertijd lag de mestvaalt vlak bij de hoeve of op het binnenplein. De daken vingen het hemelwater niet op, want goten of afvoerbuizen waren er niet. Zodoende kwam dit water sterk verontreinigd weer in de dorpspoel terecht. Men nam het zo nauw niet, want aan diezelfde poelen liet men ook het vee drinken.

Aan hygiëne ontbrak het toen dus wel. Die vervuiling kon in de zomer, na een periode van droog weer, wel eens zo sterk zijn, dat de poel als barometer voor de buurt diende.

Aan de opstijgende dampen konden de omwonende of voorbijgangers dan het weer voorspellen.

Versmarkt Bemelmans

Hoofdstraat 30

6431 LC Hoensbroek

Tel · 045- 5228573

Nierhoven met vijver te Nuth.

In de zomermaanden waren de poelen vaak geheel bedekt met eendekroos (eënde-moos), kleine nietige, drijvende waterplantjes, die in enorme hoeveelheden het wateroppervlakte binnen de kortste tijd groen kleurden.

Ingewijden visten het af om het aan het jonge

pluimvee te voederen. Eendekroos

bevat namelijk stoffen, die de groei van het jonge pluimvee bevorderen. En nu is het merkwaardig, dat het gehalte der stoffen in het eendekroos het hoogste is in de voorzomer tegen de tijd, dat de jonge watervogels uit de eieren kruipen. In ongunstige gelegen poelen, meestel die, welke de volle zon kregen, vormde zich in de zomer de drabbig groene algen, die het water ook als drinkwater voor het vee, bijna geheel ongeschikt maakten.

En dit is nu de reden, waarom de ligging der meeste dorpspoelen zo gekozen werd, dat men ze aan de zuidzijde kon laten begroeien met opgaande stuikgewas, als elzen, wilgen, meidoorn en knotessen. De dichte bladmassa weerde de zon en daardoor de alen en hield het water koel.

Op warme zomeravonden, zo tegen de tijd, dat de boerenmensen hun moede hoofden ter ruste legden, begon 't monotoon gekwaak van de kikkers, die met tientallen aan de oevers blijk gaven van een weldadig kikkerleven. Deze kikkermuziek kon wel urenlang aanhouden.

Boerenzwaluwen, die hun nesten hadden “onder de poort” van nabijgelegen boerderijen, gleden bij bepaalde weersomstandigheden in een scheervlucht over het water en hielden op deze manier flinke opruiming onder de dansende muggenzwermen.

De kinderen interesseerden zich voor de libellen, die als licht groene eendekkers zeer snel van oever naar oever vlogen.

Uitvaartcentrum van den Hout

Kathagen 10

6361HG Vaesrade

Tel · 045- 5212004

Er werd dan veel moeite gedaan om zo'n exemplaar te vangen, met het gevaar dat men weleens in het water kon vallen.

Dat in het watervallen gebeurde ook weleens bij een volwassene, die op een of andere kermisdag wat te diep in het glaasje had gekeken. Door de schamele straatverlichting in die tijd raakte hij het

“rechte pad” gemakkelijk kwijt. Zelfs bij een vechtpartijtje gebeurde het dat de zwakke partij “in de pool gehowwe woert”.

Als de dorpschool “uit” was, zag men de naar huis slenterende jeugd platte steentjes zoeken om deze laag en snel over het water te gooien. Door het verschil in gewicht in en buiten het water en door de snelheid van het platte steentje, kwam het meerdere keren aan de oppervlakte en nu ging het erom, hoe vaak men het duiken kon tellen. Plaatselijk noemde men dit kinderspel “lietsje”.

De jeugd vermaakte zich verder in de winter op de dorpspoel met glijden (keije) en met het “vare mèt de ieswagel, sley of ietssjtooll”.

Behalve als verzamelplaats van hemelwater en als drinkplaats voor het vee, diende de “pool of koel” ook nog voor andere doeleinden. Welvarende boeren, die beschikten ver de “sjees en de dogkar”, gaven deze rijtuigen aan de dorpspoel hun periodieke afwasbeurt.

De wagenmakers liet er de boomstammen inrollen, die later bestemd werden voor het vervaardigen van de “karnaven”. De stammen bleven wel tot twee en meer jaren in het water liggen om

uit te logen, des te beter werd dan de kwaliteit van het hout. Bij brand diende de dorpspoel als waterreservoir en ook dit was niet onbelangrijk, want de boerderijen waren in vroeger jaren zeer brandgevaarlijk.

Als de zware trekpaarden van vermoeiend ploegwerk terugkeerden, liet de paardenknecht de dieren meestal een

bad nemen. Dit verfriste hun sterk bezwete lichamen. Soms waren zij al zo op hun bad gesteld, dat zij uit eigen beweging richting dorpspoel liepen. Na verloop van meerdere jaren zette zich op de bodem van de poel een dikke laag modder af. Dan werd het stilaan tijd, dat hij geschoond werd. Hiermede wachtte men, totdat een droge periode aanbrak en de poel nagenoeg geen water meer bevatte. Met de schop werd de stijve massa los gestoken en op de “sjlagkar” geworpen.

Met het twee- of driespan werd de vracht dan naar een nabij gelegen weiland gebracht. Men noemde dit werk “oetmaojje”. De massa liet men dan doorvriezen en werd nadien vermengd met kalk en fijne mergel. Na een of twee jaar werd het mengsel dan gebruikt als meststof voor weiland of boomgaard.

Toen de waterleiding werd aangelegd, verdwenen putten en pompen. De poelen werden vóór en na gedempt. Zij waren als drinkplaats overbodig geworden. Overbodig ook als verzamelplaats van hemelwater.

“Sjees en dogkar” zijn door de auto vervagen. De wielen met rubberbanden hebben het maken van karnaven overbodig gemaakt. Door milieuvervuiling en andere oorzaken zijn libellen en boerenzwaluwen veel minder, zo niet zeldzaam geworden. Met de vuurpadjes en de kikkers dreigt dit dezelfde kant uit te gaan.

Kort en goed, tegelijk met het verdwijnen van poelen, putten en pompen is in één slag heel wat romantiek tot het verleden gaan behoren.

Ingezonden door Leo Meevers Scholte.

van Oers Assurantiën
Kouvenderstraat 238
6431HK Hoensbroek
Tel · 045- 5212856

Mededelingen

De Contributie 2011

Het jaar 2011 is alweer enige maanden oud en als u uw jaarlijkse contributie nog niet betaald heeft, dan verzoeken wij u bij deze om dit alsnog te doen. Zoals eerder vermeld is de contributie nu € 15,- per jaar en u kunt dit bedrag storten op nummer 32800562 t.n.v. Heemkundevereniging Hoensbroek, met vermelding contr. 2011.

U kunt natuurlijk ook contant betalen bij onze penningmeester Hein Giesen, G.B. van Hövellplein 12 en 13 (nabij het kasteel) of kom op een woensdagavond eens kijken in ons clublokaal aan de Schuinstraat 2a, dan kunt u ook daar met uw bijdrage terecht; u ziet dan meteen waarom wij uw centen zo hard nodig hebben en dat dit goed besteed wordt!

Carnavalsoptocht

De Heemkundevereniging was ook dit jaar weer present in de bonte stoet die op carnavalsmaandag door Hoensbroek sjoen kelde. Onze deelnemers verzochten u mee te doen aan de kwis "Bis doe d'r richtige Gebreuker". Bent u ook gevraagd en geslaagd? Kijk dan eens op onze website www.heemkundehoensbroek.nl, misschien staat u daar ook wel te glunderen op een foto.

Foto's kopiëren

Als u interesse heeft in een foto uit ons clubblad, of een andere afbeelding uit ons archief dan kunt u die bij ons bestellen.

De gewenste foto's zijn te leveren in diverse formaten.

Meer weten of bestellen? Neem dan contact op met Hein Giesen. Tarieflijst fotowerk:

10 x 15 cm.	€ 2,00 op fotopapier
10 x 18 cm.	€ 3,00 "
20 x 30 cm - A4 formaat	€ 5,00 op fotopapier of schilderscanvas
30 x 45 cm. - A3 formaat	€ 10,00 op 120 gr. luxe papier
Bij meerdere exemplaren van één motief gelden gereduceerde prijzen.	

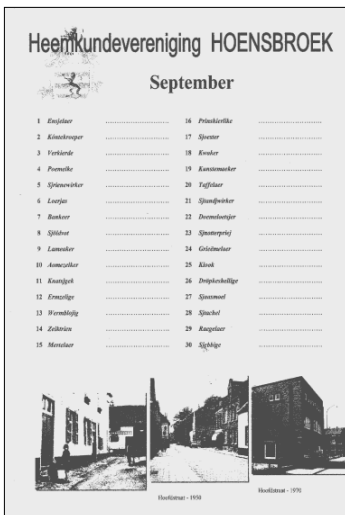
Nieuw !!!

Een verjaardagskalender van de heemkundevereniging.

We hebben een fraaie verjaardagskalender samengesteld, geïllustreerd met oude foto's van Hoensbroek en bij alle dagen staat een leuk Breuker dialectwoord. De kalender is gedrukt op roomwit 160 grams papier en samengesteld door Hein Giesen.

De dialectwoorden zijn uiteraard verzameld door onze eigen Breuker dialectdeskundige, Math Mertens.

De prijs van deze originele verjaardagskalender is € 7,95 maar is in de voorverkoop, tot 1 aug. 2011, voor onze leden te verkrijgen voor de gereduceerde prijs van maar € 5,95.

De kalender is verkrijgbaar bij The Readshop in de Kouvenderstraat en bij onze penningmeester Hein Giesen Gouv. Baron van Hövellplein 12 of 13.

U kunt hem ook via email bestellen bij onze secretaris, secretaris@heemkundehoensbroek.nl of U maakt € 5,95 over op: rek. nr. 3280562 t.n.v. de Heemkundevereniging Hoensbroek onder vermelding: verjaardagskalender. Leden buiten Hoensbroek dienen € 7,95 over te maken vanwege de portokosten.

Partycentrum Amicitia
Markt 9
6431 LG Hoensbroek
Tel. 045- 5717000

Begunstigers:

Holtus Verzekeringen & Financieringen	Hoensbroek
M. L'Ortye	Amstenrade
Punctua & Partners - Accountants	Hoensbroek
The READ SHOP	Hoensbroek
Fam. Simons	Hoensbroek
C. van Tilburg	Hoensbroek
van Melick - Heerlijk uit Hoensbroek	Hoensbroek

Sturmans-Faassen Verkeersopleidingen

Nieuwstraat 15

6431 KP Hoensbroek

Tel · 045- 5220166

